

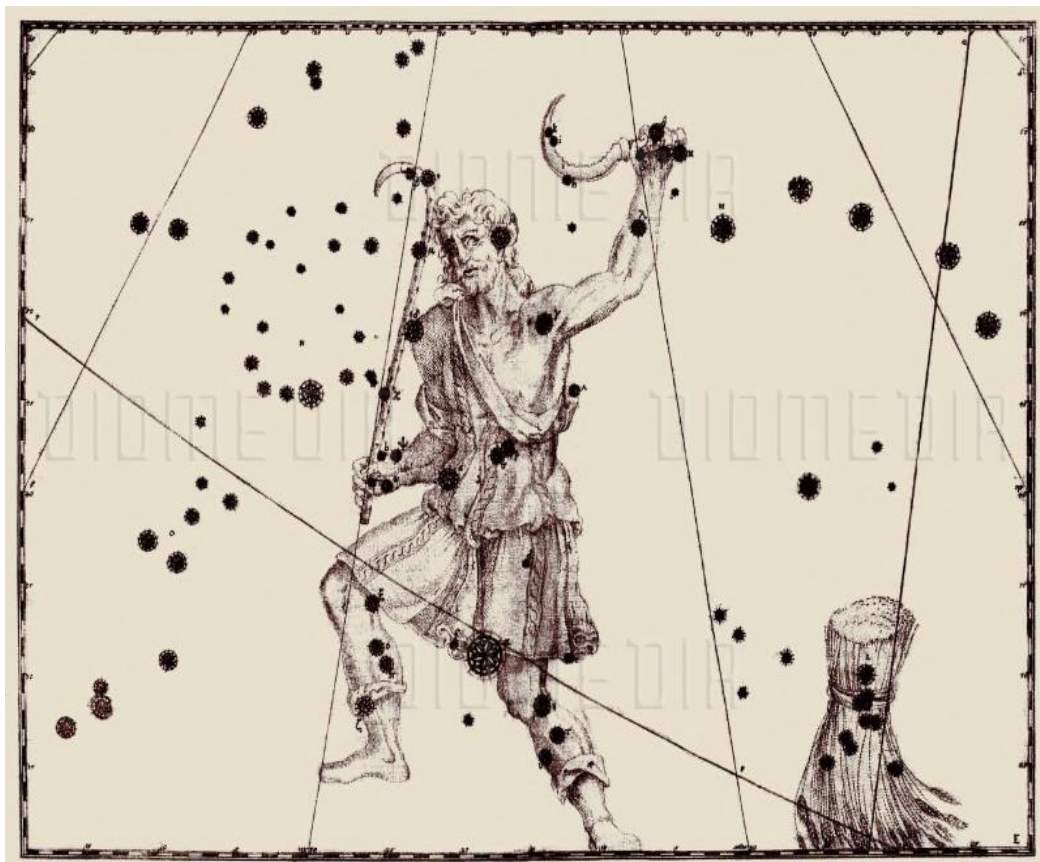
Za uvod na kratko ponovimo. Nekaj že veste, a vseeno. Razdelitev zvezdnega neba na ozvezdja se je začela v starem veku, končala pa leta 1922, ko je Mednarodna astronomska zveza opredelila 88 danes veljavnih ozvezdij. Starogrški astronom Klavdij Ptolemaj (2.stol.) jih je v svojem zvezdnem katalogu navedel 48. To število ozvezdij se je obdržalo do 16. stoletja. Niso zajela celotnega zvezdnega neba. Da bi pokrili vse nebo, so zato začeli sestavljati nova ozvezdja. Tako se je okoli 40 ozvezdij pojavljalo v raznih zvezdnih atlasih od 16. do 20. stoletja. V 17. stoletju je nezasedene zvezdne predele severne nebesne polkrogle z ozvezdji zelo "poselil" poljski astronom Jan Hevelij. Poimenoval je nekaj novih ozvezdij. Sedem njegovih ozvezdij se je ohranilo do danes, med njimi Lovska psa.

Hevelijeva Lovska psa

V spisu bomo pokazali, kdaj, kako in kje sta se Lovska psa rodila, to je prišla na zvezdno nebo in se tam ustalila za vse večne čase.

Ozvezdje Lovska psa leži ob ozvezdju Volar.

Leta 1603 je v Augsburgu izšel zvezdni atlas *Uranometria*, katerega avtor je nemški astronom Johann Bayer.

Predstavitev ozvezdja Volar v Bayerjeve *Uranometriji*. Lepo vidimo oje Velikega voza in ozvezdji Venec in Berenikini kodri.

Najprej pogledjmo, kako je prikazano ozvezdje Volar v tem atlasu. Zdi se, da je narisano po znani zgodbi o kmečkem fantu, ki ga je lastni brat oropal vsega, kar naj bi podedoval. Da bi si kot kmet pomagal, je fant izumil plug. Tako je postal en največjih dobrotnikov človeštva.

Nad izumom se je navdušila Demetra, boginja plodnosti in rasti. Svojemu mlajšemu bratu, vsemogočnemu poglavarju bogov, Zevsu, je predlagala, naj na nek način nagradi spretnega in iznajdljivega mladeniča. Zevs ni omahoval. Takoj je sprejel predlog. Naravnost z njive je mladeniča, še medtem ko je oral, z voli in plugom vred ponesel na nebo, kjer jih je postavil zelo blizu drug drugemu. Nebesnega pluga in volov ni težko najti na nebu. To je vendar Veliki voz. Plug predstavljajo štiri zvezde voza (skleda), ostale tri zvezde ojesa (ročaj) pa predstavljajo vole, ki vlečejo plug. In kje na nebu je ovekovečen mladenič? Ja, prav blizu, v ozvezdju Volar kot kmet s koso in srpom v rokah. V levem kolenu pa mu čepi oziroma sveti najsvetlejša zvezda ozvezdja, Arktur. Takšna je torej slika in hkrati zgodba Bayerjevega Volarja na zvezdnem nebu.

Leta 1690 je v Gdanku izšel novi atlas zvezdnega neba *Uranografija*, ki ga je izdelal astronom Jan Hevelij. Slike ozvezdij so prava risarska poslastica.

Predstavitev ozvezdja Volar iz Hevelijeve *Uranografije*. Volar na povodcu drži krasna Lovska psa, s katerima družno budno pazi na Velikega medveda, da ne skrene z začrtane silno pomembne nebesne krožne poti.

Zdaj pogledjmo, kako je prikazano ozvezdje Volar v tem, drugem atlasu. Tako, da Volar ob Velikem vozu ni več sam, ampak ima družbo. Na vrvi (povodcu) drži dva lovska psa, ki ju predstavlja majčkena skupina zvezd pod repom Velikega medveda. Morda je ozvezdje narisal po zgodbi, ki pripoveduje, da naj bi bil Volar postavljen na nebo z nalogo, da budno pazi na Velikega medveda, ki mora biti na nebu vedno na pravem mestu. Pri neprestanem kroženju okrog zvezde Severnice ne sme niti za trenutek, niti levo niti desno, skreniti iz začrtane krožne poti. In Heveliju se je zdelo, da je za nebesnega Volarja to prenaporno opravilo. Zato mu je dal dva pomočnika. Uporabil je nekaj šibkih zvezd, ki še niso bile vključene v druga ozvezdja in iz njih sestavil ozvezdje Lovska psa. Takšna je slika in kratka zgodba Hevelijevega Volarja na zvezdnem nebu.

Krožijo pa o Volarju v povezavi z Lovskima psoma še druge zgodbe, med njimi recimo tale nekoliko predelan starogrški mit, ki je nastal v Hevelijevem času in ne prej, na primer celo v antiki. Sem ga že večkrat povedal, vendar ga ponovim.

Volar naj bi bil Ikarij, bogat lastnik nasadov vinske trte v Atiki v Grčiji. Nekoč je na svoj dom povabil Dioniza, boga vina in vinogradništva. Ta je bil tako navdušen nad Ikarijevo gostoljubnostjo, da ga je naučil iz grozdja delati vino.

Ko je dozorelo prvo vino, je Ikarij priredil zabavo. Nanjo je povabil svoje prijatelje. Pokušali so nebeško dobro kapljico, ki pa jim je počasi zlezla v glavo. Pijani so zaspali. Ko so se zbudili, so mislili, da jih je Ikarij nameraval zastrupiti. Zato so ga ubili, njegovo truplo pa so vrgli v prepad.

Ikarijeva lovska psa (Asterion in Chara; gl. sliko) sta pogrešala svojega dobrega gospodarja. Vsa vznemirjena sta začela cviliti in brez premora tekati sem in tja. Tudi Ikarijeva hči Erigona je zaslutila, da se je z očetom moralo nekaj hudega zgoditi. Psa je spustila s povodca. Takoj sta zbežljala naravnost proti prepadu in tam našla mrtvega gospodarja.

Erigona očetove smrti ni prenesla. Od žalosti se je ubila. Tudi psa sta se ulegla k ljubljenu gospodarju in tam od žalosti poginila.

Vsi junaki te tragične zgodbe so prikazani na nebu. Tja naj bi jih postavil sam bog Dioniz kot spomin na dobrega in prijaznega vinogradnika Ikarija. Erigono prikazuje ozvezdje Devica. Ko Devica vzide, ji sledita Lovska psa. Vsi trije začnejo iskati Volarja. Najdejo ga šele, ko se Volar povzpne najvišje na južni del neba. Ko potem Volar, oba psa in Devica zaidejo, se zgodba konča. Vsi umrejo.

Rojstno leto ozvezdja Lovska psa poznamo. To je leto 1690. Od tega leta dalje vsak zvezdni atlas prinese to ozvezdje. Pripovedujejo pa tudi razne

nebesne zgodbe o njem, a nobena ni bila znana pred tem letom. To jasno pove, da so vse zgodbe nastale oziroma so si jih preprosto izmislili ob ali po letu 1690.

Kranj – Zlato Polje, 28. junij 2018

Majo Prosen